

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України
(ЦДАМЛМ України)

ФОНД № 1267

Єржиковський Сергій Миколайович

(1895-1989),

український художник і художній педагог

ОПИС № 1

справ постійного зберігання

1917 – 1966

Київ 2018

Зміст

	№№ од. зб.	№№ арк.
Передмова		3-6
Список скорочень		7
Іменний покажчик		8
I. Творчі документи Єржиковського С. М.	1-4	9-10

Передмова

Єржиковський Сергій Миколайович – український художник і художній педагог.

Народився 23 березня 1895 р. у м. Вільнюс.

У 1928 р. за дипломну картину «Дроворуби» Єржиковський С. М. здобув звання художника та відрядження за кордон, яке в ті часи, залишилось на папері. Цією роботою завершилося навчання в Київському художньому інституті (нині Українській Академії мистецтв) у майстерні Кричевського Ф. Г. А розпочиналося воно майже за 20 років перед тим у м. Вільнюс у приватній школі-студії і було перерване першою світовою війною, на яку юнак Єржиковський С. М. пішов добровільно. За своє життя Єржиковському С. М. довелося бути учасником трьох війн – Першої світової, громадянської, Другої світової. І це дуже помітно вплинуло на формування його творчої особистості, яка упродовж життя, поза сумнівом, зазнала змін. Вододілом стала Друга світова війна. Її немолодий вже художник пройшов у діючій армії від початку нападу Німеччини на СРСР і до кінця. На фронті Єржиковський С. М. зустрівся з відомим воєначальником, генералом Горбатовим О. В. Під час Сталінградської битви генерал запропонував старшому лейтенантові Єржиковському С. М. зробити малюнки бійців та місць, де проходили бої.

Ця пропозиція стала поштовхом до створення дуже цікавої воєнної серії. Вона включила у себе портретні замальовки, гуашні аркуші і кілька невеликих робіт, виконаних олійними фарбами. Цікаво, що місця, які змальовував Єржиковський С. М., виявилися саме тими, які описав Некрасов В. П. у романі «В окопах Сталінграда». Це тракторний завод, Мокра Мечетка, залізничний насип та ін. У серії виділяється гуаш «Полонені німці», яка за своєю живописною побудовою, композицією, настроєм є безумовною вдачею митця.¹ На основі цієї роботи вже після війни він створив картину «Полонені. Сталінград».

¹Липа К. Сторіччя – ювілей художника С. М. Єржиковського. // К і Ж. 1995, 12 квітня.

Загалом, тема війни посідала значне місце в творчості Єржиковського С. М.: жанрові композиції «Артилеристи» (кілька варіантів), «Форсування Дніпра», картина «Клятва», над якою Єржиковський С. М. багато працював, але так і не встиг завершити. Створив художник і велику серію портретів учасників війни.

З часом жанр портрета став одним із провідних у творчості Єржиковського С. М. Серія зображень дружини художника, перше з яких зроблено на початку 30-х рр. XX ст., останнє більше ніж через п'ятдесят років потому. Художник малював колгоспників, робітників, діячів культури. Ще у довоєнні роки Єржиковський С. М. зробив два портрети відомого співака Донця М. І.

До окремих сюжетів митець звертався упродовж життя кілька разів. Так, у 1932 р. Єржиковський С. М. створив картину «Окопна правда», яка в дещо гротесковому плані відображала розпад царської армії 1917 р. До цієї теми художник повернувся через три десятиліття (1962 р.).

Упродовж життя Єржиковський С. М. активно займався педагогічною діяльністю. Працював викладачем у Київській художньо-індустріальній школі (1929–1931 рр.), Харківському поліграфічному (1931–1935 рр.) та художньому (1933–35 рр.) інститутах; у Київському художньому інституті (1935–1941, 1946–1969 рр.): від 1947 – професор кафедри живопису і композиції.

Від 1928 р. брав участь у мистецьких виставках. Заслужений художник України (1985 р.). Член Спілки художників України (1938 р.).²

Для творчості Єржиковського С. М. характерні риси центрально-європейської живописної школи. Основна галузь – реалістичний жанровий живопис. Автор сюжетно-тематичних картин на історичну тематику, батальних творів, жанрових полотен, ліричних пейзажів. У портретах відтворював душевні стани та індивідуальні характери. З особливою виразністю моделював класичні форми.

²Електронний ресурс. Енциклопедія сучасної України [http://esu.com.ua/search_articles.php?id=19973]

Єржиковський С. М. – чоловік Котек Н. В. Основними галузями творчості дружини були станковий живопис та графіка. Цих людей єднали дві спільні пристрасті – любов до живопису та природи. Щороку подружжя вирушало на етюди до Канева, Карпат, Криму, на Дністер чи Десну. У цьому коханні народився син Єржиковський О. С., який продовжив місію своїх батьків і також став живописцем. Дружина була постійним і вимогливим критиком Єржиковського С. М., але часто свою думку висловлював і сусід по майстерні художник Костецький В. М., іноді приходив видатний український живописець Шовкуненко О. О.

Єржиковський С. М. залишався працездатним майже до 95 років, писав буквально до останніх місяців свого життя. Помер Єржиковський С. М. 15 грудня 1989 р. у м. Києві.

Представлені у даному описі документи до ЦДАМЛМ України були передані особисто Єржиковським С. М. у 1968 та 1976 рр. Документи були у складі фонду №524 – Документи діячів українського образотворчого мистецтва. Колекція. У 1972, 1975 рр. ці документи були внесені до здавальних описів № 1 та №2. За рішенням ЕПК ЦДАМЛМ України від 20. 12. 1995 р. №19 документи Єржиковського С. М. були вилучені з колекції до окремого фонду №1267.

У 2018 р. документи фонду надійшли на науково-технічне опрацювання, внаслідок якого укладено опис № 1 справ постійного зберігання на 7 одиниць зберігання за 1917 – 1966 рр.

Справи опису розміщено в розділі «Творчі документи», який репрезентований фотокопіями картин Єржиковського С. М.

В описі також представлені індивідуальні фотографії Єржиковського С. М. та ескіз його сина проекту школи в Дарниці.

Документи у розділах опису систематизовано за структурно-хронологічною ознакою. Їхній фізичний стан у цілому задовільний.

Опис укладено згідно з методичним посібником «Робота з документами особового походження» (К., 2009).

Передмову склала:
архівіст
відділу довідкового апарату
документів

К. С. Городиська

_____ 2018 р.

Список скорочень

арк.	аркуш
ін.	інше
к.	картон
м.	місто
олів.	олівець
р.	рік
рр.	роки
СРСР	Союз Радянських Соціалістичних Республік
фотокоп.	фотокопія

Іменний покажчик

Єржиковський О. С.

№№ од. зб.
6

Затверджено
Рішенням ЕПК ЦДАМЛІМ України
_____ 2018 р. Протокол № ____

ФОНД № 1267

**Єржиковський Сергій Миколайович
(1895-1989),**

український художник і художній педагог

ОПИС № 1

справ постійного зберігання

1917 – 1966

Надходження згідно з актами: № 109 від 20.03.1968 р., №1651 від 08.01.1976 р.

№№ з/п	Заголовок справи	Крайні дати документів у справі	Кількість документів в у справі	Кількість аркушів у справі	Примітка
1	2	3	4	5	6
I. ТВОРЧІ ДОКУМЕНТИ ЄРЖИКОВСЬКОГО С. М.					
1.	«В окопах», «Артиллеристы», «Виводять полонених німців», «Контратака», «Відбивають атаку» та ін. Картини батальної тематики. Фотокоп.	1917, лютий 1942, 1943, 1946, б/д	22	22	
2.	«Любовь», «Юным связистам», «Сумний лист», «Нічна зміна» та ін. Картини побутового жанру. Фотокоп.	1935, [1938], 1962, б/д	8	8	

1	2	3	4	5	6
3.	«Портрет жєны Н. В.», «Портрет 19», «Портрет Заядного» та ін. Портрети. Фотокоп.	1940- 1941, 1946, б/д	4	4	
4.	«Канєв» та ін. Пейзажі. Фотокоп.	б/д	3	3	

5.	Індивідуальні фотографії Єржиковського С. М.	1943, б/д	3	3	
* * *					
6.	Єржиковського О. С. Проект школи в Дарниці на 1635 учнів. Ескіз. К., акварель, олів.	1966	1	1	
* * *					
7.	Здавальний опис № 1 , здавальний опис № 2	1972, 1975	2	6	

В опис № 1 внесено 7 (сім) одиниць зберігання з № 1 по № 7– 43 (сорок три) документана 47 (сорока семи) аркушах.

Опис склала:
архівіст
відділу довідкового апарату
документів

К. С. Городиська

_____ 2018 р.

Прийнято на постійне зберігання до ЦДАМЛІМ України внесено 7 (сім) одиниць зберігання 43 (сорок три) документана 47(сорока семи) аркушах.

Документи передала:
архівіст
відділу довідкового апарату
документів

К. С. Городиська

Документи прийняв:
начальник відділу забезпечення
збереженості документів

Т. М. Снежкова

_____ 2018 р.